

svoje izkušnje oprto. Ker se je ugledal gospod pisatelj v slavnega Erjavca, določil je knjigi svoji isti namen, kakoršnega izraža Erjavca v knjigi «Naše škodljive živali» (na 5 str. spodaj): «Namen tej knjižici je, škodljivej vojski pogledati bliže v obraz. Po vrsti privedemo žival za živaljo, postavimo jo bralcu v podobi in besedi pred oči, ter povemo o njej ob kratkem vse, kar se nam zdi potrebno.» V knjigi «Naše škodljive rastline v podobi in besedi» pravi gospod pisatelj na 4. strani spodaj: «Postavili bodemo rastlino za rastlino čitatelju v podobi in besedi pred oči in povedali o njej ob kratkem vse, kar se nam zdi potrebno.» Da si je izbral gospod pisatelj Erjavca za vzor, to je knjigi njegovi le na čast.

Tvarino je gosp. pisatelj prav primerno in premišljeno razdelil in razvrstil na sedem oddelkov. V prvem izšlem snopiču opisuje glavne dele cvetočih rastlin in rastline, škodljive človeku in večinoma tudi živini njegovi. Razvrstitev škodljivih rastlin ustreza popolnoma zahtevam tudi neizobraženega čitatelja. Vselej si med domačimi ali sploh zanimivimi poišče tipično rastlino ter na nji pokaže bistvene znake njene vrste. Daljno opisovanje je ponajveč primerjalno (glej črni teloh in zeleni teloh, velikonočnica in kosmatinec), s čimer se bistri čitatelj vadi opazovati rastline. Kar se tiče popisa posameznih rastlinskih vrst, pripoznavamo, da ima gospod pisatelj spretno pero. Vse razkladanje in pojasnjevanje je umevno in hkrati mično, ker pisatelj prav umno vpleta razne drobnosti ter se ozira vseskozi na škodljivost za človeka in mu pové, zakaj naj se varuje rastline. Knjiga obsega tudi mnogo zdravstvenih naukov, kakoršnih potrebuje preprosti čitatelj. Vselej pové pomoček, če se sploh dá pomagati, kadar si požužil del kake škodljivke.

Večinoma čedne slike pojasnjujejo posamične sestavine opisanih rastlinskih vrst. Popis glavnih delov cvetočih rastlin ugaja pač le razumnemu čitatelju, ki ne potrebuje razlage. Preprosti seljak naj nikdar ne začne s tako imenovano terminologijo, da mu razumevanje ne bode pretežko in čitanje predolgočasno. Omeniti moramo, da se gosp. pisatelj drži večinoma znanstvenih izrazov, katere sta uvedla v knjige Erjavca in Tušek in so danes v obče pripoznani. Le nekaj je novih, n. pr. imenuje gospod pisatelj, str. 61: *Tróllius europaeus*, pogačica, Tušek pa v Štirih letnih časih: anjavec, str. 88. *Chaerophyllum temulum*, opojno trebelje, T.: omamna krebulja; str. 92. *Astrantia major*, veliki zali kobilček, T.: kačnica; str. 93. *Hydrocotyle vulgaris*, navadna ščitka, T.: vodni popnjek; str. 94. *Chrysosplenium alternifolium*, navadno solzno zelce, T.: vrančnik in dr.

Nekatere oblike ne prijačo našemu ušesu, dasi se tu in tam rabijo, n. pr. kračji m. krajši, negnoj m. nagnoj in dr. Tu pa tam so se vrinili tiskarski pogrški, ki se dadó večinoma lahko popraviti.

Naposled želimo, da bi Slovenci to knjigo pazno čitali in se tako obvarovali mnogotere škode.

X. Y.

Knjige «Maticе Slovenske».

Henrik Sienkiewicz: Z ognjem in mečem. Povest iz davnih let. Iz poljščine preložil M. M. Ilustroval Viktor Oliva. Del I. in II. V Ljubljani. Založila in na svetlo dala «Matica Slovenska». Natisnil F. Šimáček v Pragi. 1892. 4°. Str. 233. — VII. zvezek «Zabavne knjižnice» je izšel v nenavadni obliki. Ne samo, da je dvakrat daljši in širši, kakor njegovi tovariši, tudi podob ponuja v obilici. Zato je ocenjevalec v zadregi, kaj bi rekel o tej izjemi. Prav tako se je nabralo v tej knjigi marsikaj drugega, kar dela težave ocenjevalcu. Urednik je dobil o tem zvezku oceno, ki našteva razne napake in skoro vse delo nekako obsoja. Slišali smo o slikah posebej jako ostro in pikro obsodbo. A tudi pohvala se je čitala po naših listih. Tako se dá ista stvar obračati na razne strani, kakor kdo hoče. Žal, da sodijo mnogi bolj po svoji volji, kakor po svoji vesti.

Sienkiewiczova povest «Z ognjem in mečem» je del v večji celoti ali vrsti treh povestij (trilogije), ki so pridobile pisatelju mahoma veliko slavo. Druga dva dela sta «Potop» in «Woldyjski». Prevedli so jih v druge jezike, in tudi Slovenci nismo hoteli zaostati: dobili smo hkrati dva prevoda; jednega izdaje gosp. Krajec v Novem Mestu (kakor smo že poročali), drugega pa «Slov. Matica». Čitatelj, ozri se na to zamotano razmero v naši književnosti, pa umevaš še bolj, kako sitno je ocenjevati vestno in umno tak književni sad. Črnogledec bi lahko Slovencem zabavljaj, drug bi lahko častital, a mi nečemo niti prvega niti drugega. Vsaka človeška stvar ima slabosti, ima nekoliko sence: a ima tudi solčne in lepe strani, ima vrline. Jednako je s tem zvezkom «Zabavne knjižice». Vsekako se dá marsikaj oporekati temu, da je oblika povesti tako velika, da ima slike, da je tiskana zunaj domovine itd.: a dá se najti tudi ugodnih razlogov za ravnanje «Maticе Slov.» in lepih stranij na tem-le zvezku.

Manjša oblika bi čitatelju bolje ugajala, kakor tako velika, ki je primerna znanstvenim delom. Gledé na slike treba opomniti, da pesnik dovolj pojasnjuje samega sebe; če pa ne, ni dober pesnik. (Plastika!) Pesnik slika sam po svoje; čitatelj ima domišljijo, da si predočuje posamezne prizore ali da si jih slika. Potemtakem ne potrebuje slik niti čitatelj, niti pisatelj. Slike imajo namen in pomen, če so res umetne, ali pa stvarne in istinite, n. pr. umotvori, portreti, pokrajine. — Tako se lahko in po pravici ugovarja slikam. A izvestno je tudi, da slike nikomur ne škodijo, da je domišljija v raznih bralcih različna in torej lahko marsikomu domišljijo podpró in poživé.

Kaj pa prevod? Prevod je večinoma zvršen skrbno; vidi se mu pila; vidi se, kako so tu pa tam izrazi in stavki natančno ukrojeni; zdi se nam, da čutimo, kako je prelagalec ali drug obdelovalec iskal izrazov, da bi povedal misel izvirnikovo. Radi in po dolžnosti priznavamo temu delu omenjeno vrlino. A prav v tem — zdi se nam — je naš prevod nekoliko zašel. Poskusi, bralec, čitati tu pa tam po knjigi: s

teško ti pojde, trda je beseda in stava. Najmanj pa odobrujemo one besede, katere je povzel prelagatelj iz drugih slovanskih jezikov in ki so Slovencu neumevne, kakor: šelest, okrutna fantazija in zadirčnost, bulava (poleg se čita: «Feldherrnstab» — v pripovednem spisu), nevoljnik (kar je tudi razloženo), odvažen, odmah, odoleti, pobuna, halabuka, lavež, švist, napram, prekiniti itd. Vprašam: ali se sme beliti naš jezik s takimi ocvirki? Tudi rabi prelagatelj nekatere besede v nenavadni zvezi ali v nenavadnem pomenu: vojne radi (zaradi vojne), smrti poginiti, pomoliti se, «so se zvrle», poslužiti komu s čim, gotov bi bil planiti (tako živa duša ne govori; če ne maramo: pripravljen bi bil planiti, naj se reče: hotel, želel bi planiti); dan ne gre k počitku, ampak dan pojema, bliža se koncu, nagiba se k večeru; zatresti (namesto otresti), paliti v pomenu zažareti, dokazovati čuda hrabrosti, razhlastavati v pomenu razčesniti ali razsekati, in druge. Oni grozno neokretni obvestiti seveda je že neizogiben; a imponovati, cinast in jednake besede naj bi se umaknile lepšim izrazom. Prelagatelj piše: zdaviti (zadaviti), znova (iznova), zdaleka (izdaleka), kristjan (kristijan), izvrne (zvrne), ženskima (ženskama). Ker je v povesti prav mnogokrat že opisovanje samo na sebi težavno, naj bi bil rabil prelagatelj prav umevne izraze, lahke stavke, da bi bil olajšal čitanje navadnemu bralcu. Tako je pa mnogokrat zaradi umetelnega jezika dokaj težko umeti, kaj hoče povedati ta ali oni stavek, še teže pa je veseliti se takega čitanja.

V istini kazé te napake naše delo, napake, ki izvirajo iz napačnega nazora o jeziku. Z jezikom se nikakor ne sme samovoljno ravnati; bralcem — vsaj meni — se zdi pri takem čitanju takó, kakor bi mi pisatelj nadrobil v juho koščke trobljenega lesa. Kdo bi užival tako stvar! Kdor se hoče učiti, kako se prelagajo povesti na slovenski jezik, čitaj Kirdžalija v prevodu Gorenjčevem.

Iz raznih vzrokov se je knjiga tiskala v Pragi. Ko bi se bila tiskala v Ljubljani, očitalo bi se tiskarni marsikaj, ker smo do domačinov ostrejši, kakor do ptujcev. Mislim pa, da tudi praški tiskarni niso v čast slabe in obrabljene črke, katere je rabila. Koliko (zlasti) pik pogrešamo konec stavkov, in tiskovnih pomot se tudi nahaja več, kakor za znamenje človeške slabosti.

Sodili smo to knjigo ostreje, kakor je sicer naša navada. Prijatelji našega slovstva so namreč pričakovali — zaradi posebnih okoliščin — dovršeno, lepo, zanimivo delo. Vendar — sódimo po človeško, sódimo vsestransko pravično! — priznati moramo in priznamo radi, da je «Matica» prav v tem delu hotela udom podati nekaj, česar bi se veselili in s čimer bi se povzdignilo sploh naše slovstvo, priznamo radi, da je v tem delu nakopičenega veliko truda in resnih skrbi: zaradi tega ima ta knjiga resnično slovstveno vrednost. A želimo in resno svetujemo, da bi se prestavljalec oziral na naše opazke in nam podal II. del v čisti slovenski

obleki in gladki obliki brez nepotrebnih ptujih krp. — O drugih stvareh, o katerih bi lahko še govorili, pisali bomo ocenjujoč II. zvezek in hkrati celo delo.

Dr. Fr. L.

Metodika zemljepisnega pouka. *Spisal Fr. Orožen, profesor na c. kr. učiteljskišči v Ljubljani. S 13 slikami. Cena 30 kr. V Ljubljani 1891. Samozaložba. Natisnil R. Milic.* — Knjižica ima 32 strani in prilogo. Gosp. pisatelj razklada način, po katerem naj učitelj razlaga učencem zemljepisje. V šestnajstih odstavkih govori o zemljevidih, o analitični in sintetični metodi, o početnem zemljepisnem pouku v šolski sobi, o obzoru, zavedanju po stranéh neba, zemljepisnem pouku pod milim nebom, o namenu in načinu risanja pri zemljepisnem pouku; dalje govori o zemljevidih v ljudskih šolah, o predvižnih zemljevidih, o čitanju zemljevidov, o pouku zvezdoznanskega zemljepisa in najnavadnejših pojavih iz zvezdoznanskega zemljepisa. — Ali je knjižica popolnoma primerna? Mislimo, da preveč zahteva od učencev ljudskih šol, učiteljem pa podaje premalo. Težkoče bode prizadeval učencem v začetku zemljepisnega pouka pojem o skrčenem merilu, o horizontu, o absolutni in relativni višini, o profilu, črtkanju in odtemnjavi, o isohipsah itd. Tudi bolj nadarjeni učenci — o slabejših še ne govorimo — ne bodo lahko umeli, kaj je navidezno gibanje solnca in lune, kaj je tečajna višina, kako nastane pomladansko in jesensko jednakonočje, kako naj si razlagamo poletni ali zimski solnčni obrat, kaj je navidezno letno gibanje solnca in navidezni dnevni tek lune, kaj je vzrok luninim premerabam in mrknjenju solnca in lune, kdaj imajo vstričniki, protidomci in protinožci dnevne in letne čase itd. Pouk o zvezdoznanskem zemljepisju za učence ljudskih šol je jako težavna stvar, kar naj bi bil imel gosp. pisatelj vedno pred očmi.

Gledé na matematično zemljepisje na srednjih šolah se je izdal lani ministerski odlok, kateri tudi opozarja na težave v tem pouku. Na to naredbo naj bi se ozirali tudi oni, ki pišejo zemljepisne knjige za ljudske šole in učiteljska.

Pa tudi učitelji, ki bodo rabili Orožnovo knjižico, morali se bodo semtertje boriti s težočami. — Želeti bi bilo, da je gosp. pisatelj to ali ono stvar obširneje pojasnil in z več vzgledi podkrepil. Razprava heuristične, analitične in sintetične metode naj bi bila zaradi važnosti nekoliko obširnejša in poučnejša (str. 6—7).

Na str. 28. čitamo: «Merilo se pa dá preračunati, ako primerjamo gledé medsebojne oddaljenosti znane kraje. Že v početnem pouku je treba zmeriti in ceniti bližnjih krajev oddaljenost od šolskega mesta. — Tako spoznavajo polagoma učenci, da meri jedna stopinja na poldnevniku približno 111 km.» Da bodo učenci polagoma razumeli pomen poldnevniške stopinje, treba bode učitelju k Orožnovim besedam še marsikaj dodati. Jako težko bode učitelj razložil učencem, kaj pomeni razmera n. pr. 1: 40,000,000 (gl. str. 28). Tudi ne bode lahko vtisniti učencem v spomin, da na obli sami lahko preračunimo